

Мр Лјубица Милекић, виши библиотекар

ljubica.milekic@nub.rs

Весна Јовић, библиотекар

vesna.jovic@nub.rs

Ивана Јованић, библиотекар

ivana.jovanic@nub.rs

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске

Бања Лука

УДК:027.54(497.6PC):094

DOI 10.7251/BSCSR2310058M

О ФОНДУ СТАРИХ И РИЈЕТКИХ КЊИГА НАРОДНЕ И УНИВЕРЗИТЕТСКЕ БИБЛИОТЕКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Сажетак: Збирка старе и ријетке књиге Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске је посебна и представља драгоценост ове установе. Смјештена је према формату. Већи дио библиографске грађе је описан и претражив у бази cobiss.rs - Кооперативном онлајн библиографском систему и сервису Републике Српске. Најзначајнија намјена и улога ове збирке је да се наша, али и страна књижевна и културна баштина сачува, заштити и буде доступна истраживачима. Основу овог рада чини идентификација појединих јединица колекције.

Стара и ријетка књига, према Закону о библиотечко-информационој дјелатности („Службени гласник Републике Српске”, бр. 4/16) спада у покретно културно добро, те је посебно чуван и заштићен дио књижног фонда, који се користити само у читаоници посебних фондова. Према поменутом Закону стара библиотечка грађа временски је одређена за Републику Српску и сачињавају је рукописи, рукописне и штампане књиге настале до краја XIX вијека, те ријетке књиге, одређени примјерци периодичних издања и друга ријетка библиотечка грађа настала у XX вијеку.

Ријетка грађа није временски омеђена, а чине је издања са малим тиражом, посебном опремом и димензијама, илегална, ратна издања и сл. Дио ове збирке су значајна дјела Вука Стефановића Караџића (1787-1864), једног од најпознатијих српских стваралаца XIX вијека. Најдуже чувано благо у данашњој збирци представљају књиге које су припадале некадашњој Српској читаоници коју је прије више од 150 година у Бањалуци основао Васо Пелагић. И

поред великих страдања која су се дешавала на овим просторима књиге су сачуване. На челу Српске читаонице се налазио прота Душан Кеџмановић, који је у сарадњи са друштвом “Просвјета”, 1936. године основао Народну библиотеку. Велики број дјела поклон је протe Душана Кеџмановића, о чему постоје и записи на књигама.

Фонд садржи књиге на латинском, црквенословенском, руском, српском, пољском, словеначком, француском, њемачком, енглеском те оријенталним језицима (арапском, турском и персијском). У збирци се налази и мањи број рукописа и неколико минијатурних књига. Збирци припадају и периодичне публикације које су дигитализоване. Књиге су битна грађа за различита историјска, филолошка, књижевна и друга истраживања, јер садрже велики број културолошких података.

Кључне ријечи: Стара и ријетка књига, НУБ РС, културна историја.

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске основана је 26. априла 1936. године као насљедница Народне библиотеке, а која је утемељена на основама Српске читаонице. Утемељивач Српске читаонице је Васо Пелагић (1838-1899) који је иницирао отварање читаонице при *Богословији*¹ 1868. године. Српско-православна богословија је основана 1866. године. Током свог трајања мијењала је називе и локације: Народна библиотека Петра I Ослободиоца (1936), Народна библиотека (1946), Народна библиотека „Петар Кочић“ (1963), Народна и универзитетска библиотека „Петар Кочић“ (1980), Народна и универзитетска библиотека Републике Српске (1999).

---

¹ Златко Пувачић биљежи: „Сврха Богословије је била спремање свештеничког и учитељског кадра, његовог васпитања у националном духу, уз развој револуционарне и националне свести, како према Турцима тако и према грчким владикама. Ови посљедњи су представљали тежак економски терет народу с једне стране, а с друге стране су били противници развитка националне свести народних маса, којима су натурали недостојне неквалификоване свештенике“ уз одобравање турске власти, којој је такво стање одговарало. У: Златко Пувачић. Стара Бања Лука. Београд: Академија Нова; Центар за истраживања и производњу идеја, 2001, 1947.

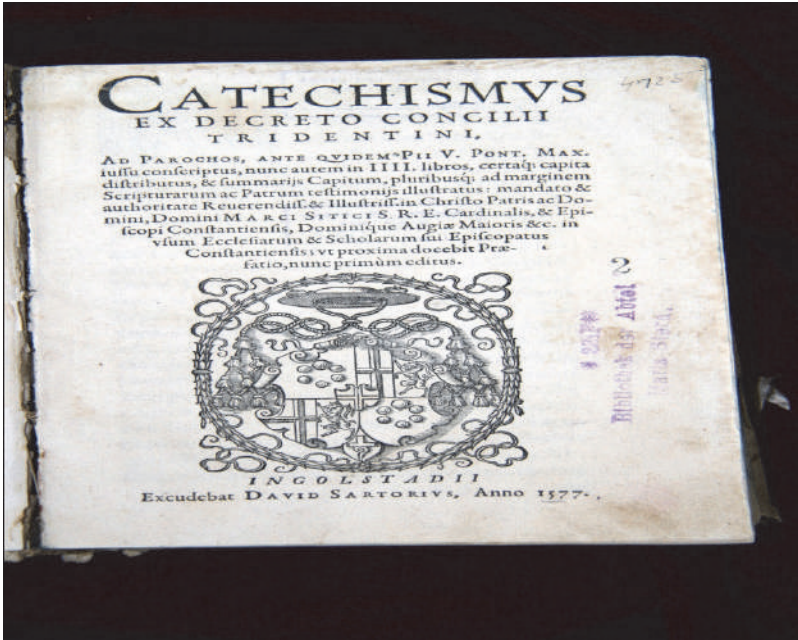
Посебан фонд Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске представља Збирка старе и ријетке књиге при Библиографско-археографском одјељењу. Према *Закону о библиотечкој дјелатности*², стару и ријетку књигу сачињавају рукописи, рукописне и штампане књиге, периодика и друга библиотечка грађа настала до краја XIX вијека, ријетке књиге, одређени примјерци периодичних издања и друге ријетке библиотечке грађе настале у XX вијеку, као и посебне библиотечке цјелине које су због свог садржаја, умјетничке, културне и историјске вриједности значајне за науку и културу.

Збирка није великог обима, али је разноврсна и по садржају важна, не само за наше просторе, него и шире. Настала је издвајањем из укупног фонда НУБ РС. Фонд се попуњавао куповином и поклонима дародаваоца. Садржи књиге на латинском, црквенословенском, српском, руском, пољском, словеначком, француском, њемачком, енглеском те оријенталним језицима (арапском, турском и персијском). Велики број часописа који припадају овој збирци се чувају у оквиру Одјељења периодике Библиотеке (Српски летопис, Босански пријатељ, Босанска вила, Школски вјесник, Зора и др.)

Најстарија књига у Збирци потиче из средине XVI вијека: *De verbo mirifico* Јохана Ројхлина (1455-1522) њемачког хуманисте. Штампана је 1552. године у Лиону. Велики дио збирке чине богослужбене књиге. У Збирци су и *Catechismus ex decreto concilli tridentini* штампана 1577. у Инголштату, *Biblia Sacra* (1633), *Biblia Sacra* (1679) и бројне друге вриједне књиге.

---

² Закон о библиотечкој дјелатности, Службени гласник Републике Српске, 2016, бр.25/44.

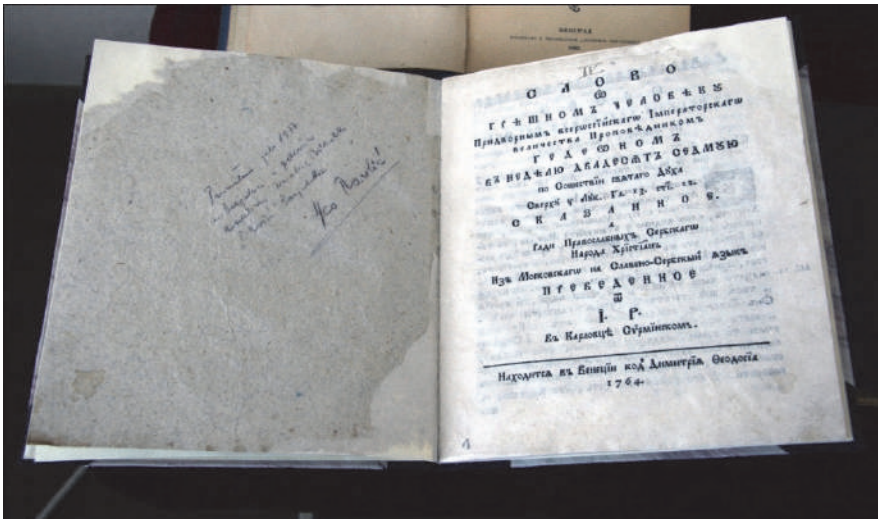

Catechismus ex decreto concilii tridentini (1577)

Biblia Sacra (1633)

Најстарија српска штампана књига је *Слово о грѣшномъ чловѣку* Гедеона Криновског, штампана 1764. у Венецији ког Грка Димитрија Теодосија, који је 1761. отворио и ћирилски одсјек своје штампарије. Књигу је 1977. Године Библиотеци даровао Александар Равлић, о чему свједочи запис на унутрашњој страни предлиста: „**Pronašao jula. 1977. U Banja Luci i poklonio Narodnoj biblioteci P. Kočić Banja Luka, Aco Ravlić.**“

Слово о грѣшном чловеку Геодена Криновског (Венеција, 1764.)

У Збирци се посебно издваја књига *Дјејаниј свјатих Апостол*, штампана у Москви, 1783. године. Штампана је на црквенословенском језику црквеном ћирилицом. Ради се о јединственом издању, јер до данас нема доступних информација о том запису ни код нас ни у Русији. На књизи се налази власнички запис архимандрита Герасима Зелића (1752-1828)³.

³ Герасим Зелић, калуђер и архимандрит у манастиру Крупи, епископски викар у Далмацији и Боки которској

Књига Дјејаниј свјатих Апостол штампана у Москви, 1783. године.

Веома је битно поменути и да се у оквиру ове Збирке налази и преко стотину књига из Легата Душана Ј. Ђоновића (1920-1995)⁴. Поред капиталних дјела из области права из XVI, XVII, XVIII, XIX вијека, садржи и неке од првих српских правних часописа и ријетка емигрантска издања, према ријечима Вање Шмуље⁵, која је детаљно проучавала овај Легат. Збирка садржи једну књигу из XVI, четири књиге из XVII, 38 књига из XVIII и око стотину књига из XIX вијека. Ни једна књига није на српском језику.

За установе културе, дигитализација представља нову форму пласирање њиховог фонада, која је блиска савременим генерацијама слабог интересовања за културну баштину. Заступљеност дигитализоване баштине у наставним процесима најприје би формом могла привући младу популацију, а потом садржајем, истински пробудити интересовање за културне тековине нације.

Према тексту публикације под називом *Правци развоја културе Републике Српске у периоду 2004-2007.* из 2002.

⁴ Душан Ј. Ђоновић (1920-1995) био је професионални библиотекар, правник, директор библиотека факултета Универзитета у Њујорку. Своју личну библиотеку, која броји више од 4000 публикација, завјештао је НУБ РС

⁵ Вања Шмуља . У: Зборник радова „ Рукописна и стара штампана књига“, БИБЛИОНЕТ, 2018, XII стручно-научни skup, Novi Sad.

године, аутори предлажу формирање информатичког центра у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске чије би услуге користили Архив и Народни музеј РС у циљу реализовања процеса дигитализације. Центар би повезивао три капиталне институције у осавремењивању и проширивању њихових дјелатности.⁶ Центар за дигитализацију основан је у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске, са циљем да буде носилац организације система информација дигиталне грађе ове установе.⁷ Код дигитализације периодике са територије БиХ која улази у културно наслеђе, сматрано је непотребним бавити се њеном селекцијом по националном и територијалном критеријуму.

Дигиталне колекције Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске подељене су на:

1. Новине и часописе
2. Књиге
3. Старе ретке књиге
4. Завичајну збирку
5. Дигитализована дела академика Владе С. Милошевића

Данас колекцију новина и часописа чине сљедећи наслови: Босанска вила (1885-1914), Дабро – босански источник (1887-1910), Зора (1896-1900), Књижевна Крајина (1931-1932), Отаџбина (1907-1908, 1923-1925, 1936), Развитак (1910, 1935-1941) и Школски вјесник са Службеним додатком (1894-1909). Часописи су претраживи према називу, годишту, броју, аутору и кључним ријечима из наслова. За почетак пројекта дигитализације изабрана су два часописа: Развитак и Школски

---

⁶ Према: Правци развоја културе Републике Српске у периоду 2004-2007. / аутор пројекта Ранко Рисојевић, сарадници Ненад Бојић, Видосава Грандић, Дијана Егић, Милорад Кењаловић, Мирослав Нишкановић, Ђорђе Одавић, Ранко Павловић, Рајко Радановић, Раде Симовић, Ружица Шукало, Драгојла Тошић, Архив РС, Завод за заштиту споменика културе и природног наслеђа. – Бања Лука: Министарство просвјете и културе Републике Српске, 2004 (Лакташи : Графомарк). – 100 стр; 22 cm, стр. 35.

⁷ Према: <http://nub.rs/biblioteka/o-biblioteci/organizacija/nacionalna-edinica/centar-za-digitalizaciju/>

вјесник. Потребно је нагласити да су колекције попуњене захваљујући сарадњи са многим другим културним установама поред Библиотеке.

Петар Кочић је са бањалучким интелектуалцима основао часопис за књижевност и културу, под називом *Развитак*. Излазио је мјесечно у свескама и укупно је изашло шест бројева у пет свезака у тој, 1910. години.⁸ Лист није наишао на добар пријем код публике која је „навикнута на борбене текстове Отаџбине (...) показала одбојност према култури која није директно ангажована у отвореној националној борби.“⁹ Поново је покренут 1935. године и његово појављивање је прекинуо други свјетски рат. У том периоду објављено је осамдесет осам бројева, који су дио дигиталне колекције часописа Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске.

Часопис *Школски вјесник* појављивао се од 1894. до 1909. године и покренула га је Земаљска влада за Босну и Херцеговину. Као поднаслов на његовој насловној страни, у два ступца, латиницом и ћирилицом, писало је: „стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину“ и бавио се објавама које су се односиле на школство, законске прописе и уредбе о образовању, стручно педагошко и општеобразовно градиво. Овај часопис представља један од најзначајнијих докумената о развоју школства у Босни и Херцеговини и у научним круговима сматра се најдрагоцјенијим писаним спомеником из

---

⁸ Према: Пројекти дигитализације у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске / Ранко РISOJEVIЋ, str. 43-54 у: Библиотекарство Српске : часопис из области библиотекарства и библиотечно-инфармационе дјелатности = Librarianship of Srpska / главни и одговорни уредник Алекса М. Алаџић. – Год. 1, бр. 1 (2008) - . – Вишеград : Друштво библиотекара Републике Српске, 2008 - . 22 cm ISSN: 1840- 4030

⁹ Сто година Кочићевог „Развитка“ / Ранко РISOJEVIЋ у: РАЗВИТАК : 1. јануар 1910. / уредник Ненад Новаковић. – Фототипско изд. – Бања Лука : Бесједа : Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2009. (Бања Лука : Графид). – 204 стр.; 23 cm

њене педагошке прошлости.¹⁰ „**Sa Školskim vjesnikom savremena evropska pedagoška misao postepeno ulazi u škole u Bosni i Hercegovini.**“¹¹ Укупно је изашло сто шест бројева, између два и дванаест годишње, и сви су дигитализовани. Уз овај часопис, у истом временском интервалу, од 1894. до 1909. године, излазио је и његов Службени додатак.

Часопис *Босанска вила* покренут је на иницијативу учитеља Српске школе у Сарајеву. Први покушај за добијање одобрења од аустроугарских власти, у септембру 1885. године, није уродио плодом. Часопис је морао да буде белетристички орјентисан, без наглашеног српског национализма и морао је да пролази аустроугарску цензуру прије сваког објављивања. Одобрење је добијено у октобру исте године да би се први број појавио у децембру. Излазио је два до три пута мјесечно. Његова орјентација је била промоција српске културне баштине, ћириличног писма и представља једну од реакција Срба под Аустроугарском влашћу¹², као и примјер да се у књижевном часопису могу промовисати идеје опречне владајућим. У поднаслову листа стоји „лист за забаву, поуку и књижевност“. „**(...) treba odati zasluženno priznanje ovom starom književnom listu za njegove neosporno velike zasluge u više pravaca: pored prikupljanja narodnih umotvorina i etnografsko folklorne građe, u Vili su saradivali poznati srpski pisci sa strane i uz njih su se javljali domaći pisci, od kojih su se pojedini s vremenom usavršili, osposobili i dali vredna književna dela.**“¹³ Библиотека у својој дигиталној колекцији поседује примјерке који су излазили током 29 година (осим примјерака из 1894. године).

¹⁰ Према: Bosansko-hercegovački listovi u XIX veku / Todor Kruševac. – Sarajevo : „Veselim Masleša“, 1978 (Sarajevo : Oslobođenje). – 412 str.: ilustr.; 24 cm. – (Biblioteka : „Kulturno nasljeđe“).

¹¹ Исто, стр. 39.

¹² Према:

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%91%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0

¹³ Kruševac, Todor. Nav. delo str. 331

Дабро – босански источник: лист за црквено - просвјетне потребе српског – православног свештенства у Босни и Херцеговини излазио је у периоду од 1887. до 1910. године. У том временском интервалу изашао је укупно 381 број часописа, од четири до двадесет четири годишње. У листу су се налазиле службене објаве митрополитске конзисторије, поучни чланци, обавештења о активностима свештенства, умотворине, етнографски и историјски садржаји, као и неке краће књижевне форме попут поезије, цртица.¹⁴ У 1898. години и током наредних пет година, закључно са 1903. годином, овај часопис је излазио два пута мјесечно. Само четири броја, до априла, изашла су током 1906. године. Штампан је ћириличним писмом.

За пет година излажења, од 1896. закључно са 1900. годином, часопис *Зора* изашао је шездесет два пута. Излазила је у Мостару и окупила је младе, амбициозне, српске писце који су оставили „дела трајне књижевне вредности.“¹⁵ Лист је настојао да прати стране књижевне токове, негује домаће стваралаштво и буде „на бранику угрожене националне мисли.“¹⁶ Сви бројеви су дигитализовани и дио су колекције часописа и новина.

Часопис *Књижевна крајина* излазио је током 1931. године и до половине наредне године. Укупно је изашло дванаест бројева који су дигитализовани у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске. Оснивачи Отаџбине у првом броју часописа, који се појавио 15. јуна 1907. године у Бањалуци, лист називају првим народним независним органом у том крају, одређујући правац свог рада према Сарајевској резолуцији од 11. маја. Наводи се борба против „апсолутистичко – полицајног система туторисања“¹⁷ ,

¹⁴ Према: Исто.

¹⁵ Према: Исто.

¹⁶ Алекса Шантић, Јован Дучић, Светозар Ђоровић, Атанасије Шола.

¹⁷ Отаџбина / главни уредник Петар Кочић. - година 1, бр. 1 (28. јуна 1907) – (март 1908). – Бања Лука : Вукосав Груберовић и другови, 1907-1908 (Бања Лука : Штампарија С. Угреновића). – 56 ст., стр.1.

подизање духовности популације, одвајање цркве од државе и рад на унапређењу школства. Лист је излазио до маја 1908. године. У том периоду, појавило се укупно тридесет бројева, да би поново био покренут у периоду од 1923. до 1925. као и током 1936. године.

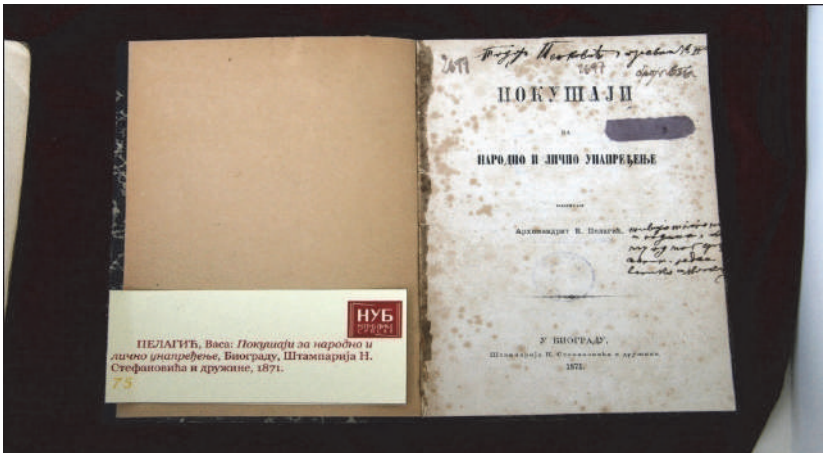
Дигитализован дио књига из фонда Старе и ријетке књиге више је него скроман и броји тринаест публикација од укупно 1677 страница. Девет књига је из XIX а четири из XX века и све су на српком или хрватском језику. Најстарија дигитализована књига је из 1848. године под насловом **Život Isusa Kersta gospodina našega**. Дobar дио књига из колекције Старе и ријетке књиге поклон су проте Душана Кецмановића¹⁸, једног од оснивача Народне библиотеке (1936. године) о чему свједоче записи на књигама¹⁹ а једна од њих, из 1868. године је и дигитализована. Њен наслов је Кратка свештена историја за основне школе у Вилајету босанском. У збирци је и књига Песталоције: његов живот и педагошки рад Јакова Васиљевича Абрамова из 1898 године са аутографом академика, етномузиколога, композитора и педагога Владе Милошевића (1901-1990), који потиче из познате бањалучке породице. У дигиталној колекцији је и прво штампано издање Стојанке мајке Кнежополке Скендера Куленовића из 1945. године чији је и репринт издат 2012. године.²⁰ Више од трећине дигитализованих старих и ријетких књига чине дела Васе Пелагића – пет публикација: Наши позиви или Низ користних поука из 1872. године, Нова наука о јавној настави или Омладински и народни добротвор из 1891. године,

¹⁸ Прота Душан Кецмановић био је један од чланова Конститутивне скупштине приликом уједињења прве Југославије 1918. године. Био је парох Цркве Свете Тројице у Бањалуци, разрушене од усташа 1941. године. Умро је у Србији, 1942. године. Према: <http://srpska-pravoslavna-crkva.blogspot.ba/2013/07/protadusan-kecmanovic.html>

¹⁹ Према: <https://nub.rs/zbirke/posebne-zbirke/stara-i-rietka-kiga/>

²⁰ Према: Посебни фондови Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске / Вања Шмуља, Јелена Јањић, Биљана Папић. – 1. изд. – Бања Лука : Народне и универзитетска библиотека Републике Српске, 2013 (Бања Лука) : Графид). – 43. стр. : фотогр. ; 21 cm

Покушаји за народно и лично унапређење из 1871. године, Писмо из Мљетака из 1872. године и Свечаности при освећењу и рукоположењу његовог Високопреосвештенства Саве Косановића архиепископа и митрополита сарајевског из 1881. године. Из колекције Раритета су два дигитализована дела Петра Кочића: Јазавац пред судом из 1921. године и Јауци са Змијања из 1910. године. Вриједност колекцији даје и један рукопис. То је Привремени грађански поступак из 1883. године, препис Глише Ољаче. На насловној страни стоји да је аутор рукопис предао на поклон извесном Давиду Крнети.

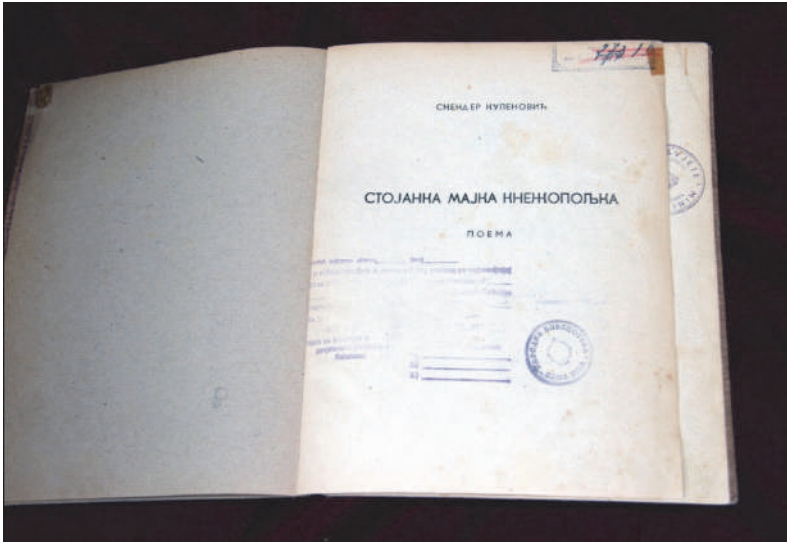
Покушаји за народно и лично унапређење из 1871. године

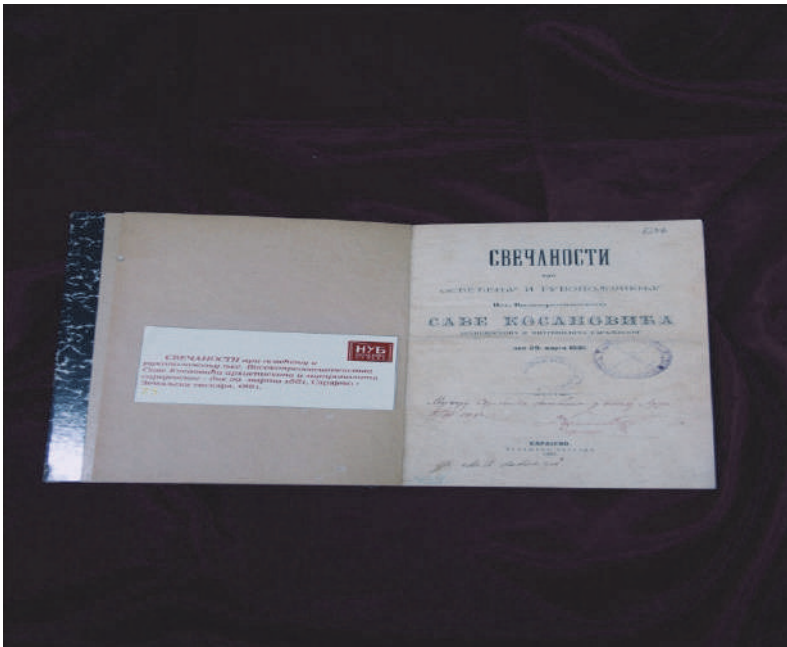
Кратка свештена историја за основне школе у Видајету босанском, 1868

Јауци са Змијања из 1910. године

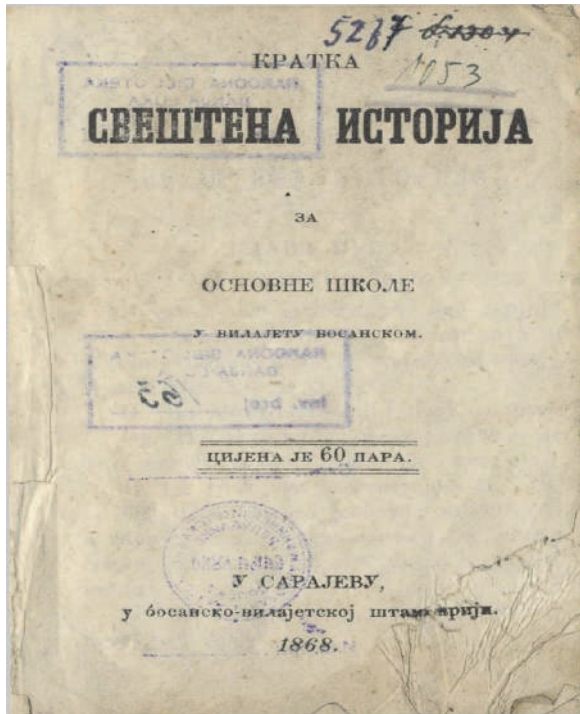

Стојанка мајка Кнежопољка Скендера Куленовића из 1945. године

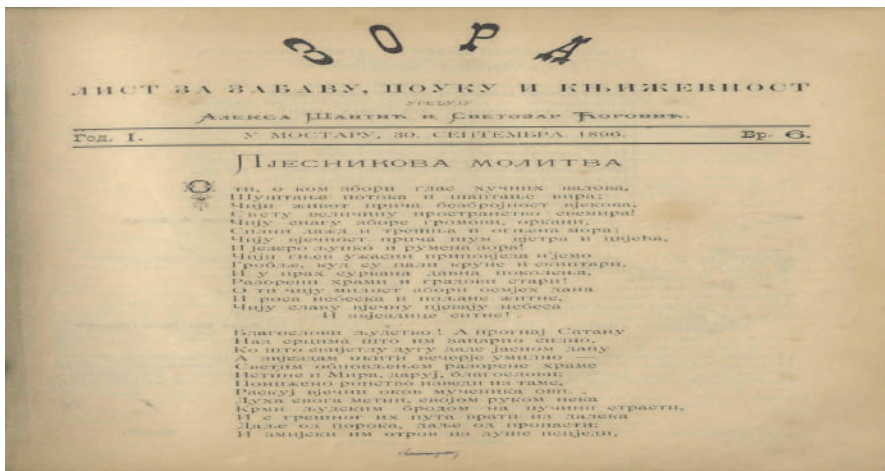

*Свечаности при освећењу и рукоположењу његовог
Високопреосвештенства Саве Косановића архиепископа и
митрополита сарајевског из 1881. године*

Свештена историја из 1868. године

Зора из 1896. год

БОСАНСКА ВИЛА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Изван I. и 16. свезака мјесно за два тижња. — Рукописи, прегледајте и све, што се тиче листа, шаљте се на адресу: „Уредништво „Босанске Виле“ у Сарајеву.“ — Писаоцима се шаљке не прилажу а рукописи се не враћају.

БРОЈ 15.

У САРАЈЕВУ 1. АУГУСТА 1886.

ГОДИНА 1.

Дим'о, браћо, дјecu нашу! . . .

Дим'о, браћо, дјecu нашу,
 Да су Српству понос, сласт,
 Научи'мо им завапа чину,
 Потомство нам да ј' не чист,
 Учи'мо, браћо, дјecu нашу
 Да нам буду дива, под;
 Нек су вјерна Српства гласу,
 Нек су станац — рушиград!
 Дојмо, браћо, дјeca нашај
 Св'јетло име, слава рој —
 Да одоле мупи свакој,
 Да је својо слави свој!
 Нека, браћо, дјeca наша,
 Буду један моћни вој!

Нека спаси од нас снапа
 Сваку дива за свет бој!
 Па кад крајња хора дође,
 Кад додија туђин власт,
 Да над сваки нес' пође
 У бој свети на доп жрст!

Дим'о, браћо, дјecu нашу,
 Учи'мо их злубит род;
 Да су болни, но ми што смо
 А још болни да је плод!

И тек онда дан ће свијут,
 Слободе нам доћи спас,
 Благољов ће божи гранут
 И на спомен гр'јешних нас!

Манојло Ђ. Призренац

Мушкобана.

Притомбеска на његовог живота у Србији; написао М. Ђорђевић-Призренац.

I.

„Е, брига је ИКивици, њеј се све коње!“
 „Како да не, кад нека но да јој каже ни по-
 тамо се! Отад је дрзени као мушму главу, — а хати
 чини што старц хоће. Не била она код мог бабе, —
 не би смјела ни да пише . . .“
 „Као ни ти друго . . .“
 „А ти још мање! — Гла ти не знао се јуначи,
 а онако не смје ни да погледа на монца, и ако јој
 срце све смале.“
 „Али друго, још ће те се појавити . . .“

„А све ради оне, буди Бог с нама, мушкобано!
 Кад би тако пошто чула, та би нам се насмијала.“
 „Шта би се насмијала, — она се смје на своју
 бруку. Сваки гледа на њу као на чудовиште. Нико
 ја баш тако ћорав, види Смјело суд Мишо шибла . . .“
 „Хаха! Мишо! Живана, — тамаи погоди. По-
 здравио би је чига Марио с асовачком. Иди Смјело,
 преврети се довојко, што ти пасје на уш.
 То је оно испод шире. А, а, гледајте како је
 погривнела. А је а' душе ти, од нуд минах да Мишо
 за тог . . .“

Босанска вила из 1886.год.

РАЗВИТАК

Број 1.

Бања Лука, 1. јануар 1910.

Година I.

Живот народа, исто као и живот појединаца, пролази кроз разне фазе. Појединац се одржава радом и напорима, а од тог зависи и на том почива и народно одржање. Појединац у друштву толико вриједи колико у себи носи физичке, душевне и моралне снаге, а по том се процјењује и вриједност сваког народа, и према томе је одређена и степеница, на којој у човјечанству стоји овај или онај народ.

У човјечанству се вјечито ствара, гради, подиже, и тај обилати и непрекидни рад назива се културом и цивилизацијом, коју људи заједнички и удружено стварају.

Народи су дијелови човјечанства, па како и колико се у једном народу ради, од тог једино и зависи ступањ културе и цивилизације његове. Зато често чујемо или у књигама читамо како се један народ налази на високом ступњу културе, док је други народ мање културан, а има народа, у које култура није никако ни продрла, или ако и има нешто културе у њих, то је она веома слаба и примитивна.

Сва материјална и духовна добра до којих је у току вијекова дошао човјек, борећи се са грубим природним силама, сачињавају његову културу. Култура није плод рада једног људског покољења него је резултат рада и напора небројених покољења, одавно већ ишчезлих и изумрлих.

Што се више један народ културно јача и снажи, и његова позиција у великом људском друштву постаје чвршћа и поузданија. Културан народ лакше осигурава и своју материјалну егзистенцију, а са већом сигурношћу се и духовно подиже, облагорађујући се

Развитак из 1910. године

Отаџбина из 1923. године

Закључак

Стара и ријетка књига Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске, као колекција од посебног значаја, своју најважнију функцију доступности за научно истраживачки рад испуниће процесом дигитализације. Коришћење дигиталних садржаја изван зидова институције за нове генерације корисника највећа је предност. Тиме ће наша национална баштина и баштина свијета бити препозната и библиотека ће пратити токове савременог друштва и остати извориште знања и мјесто цјеложивотног учења.

Литература

1. **Јањић**, Јелена. *Поводом збирке Старе и ријетке књиге Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске* / др Јелена Јањић стр. 181- 202 у: БИБЛИОТЕКАРСТВО Српске : часопис из области библиотекарства и библиотехничко-информационе дјелатности = Librarianship of Srpska : Journal of Library Information Function / главни и одговорни уредник Алекса М. Алаџић. – Год. 1, бр. 1 (2008) - . – Вишеград (Ужичког корписа 12) : Друштво библиотекара Републике Српске : Library Association of Republic of Srpska, 2008 - . 22 cm .
2. **Јањић**, Јелена. *Стара и ријетка српска књига у фонду Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске* / Јелена Јањић. – Бања Лука : Народна и универзитетска библиотека Републике Српске , 2008 (Бања Лука : Графопапир). – III, 36 стр., [11] с таблама ; 25 cm
3. **Крушевац**, Тодор. *Bosansko-hercegovački listovi u XIX veku* / Todor Kruševac. – Sarajevo : „Veselim Masleša“, 1978 (Sarajevo : Oslobođenje). – 412 str.: ilustr.; 24 cm. – (Biblioteka :
4. „Kulturno nasljeđe“).
5. **Пуваџић** Златко. *Стара Бања Лука*. Београд: Академија Нова ;Центар за истраживања и производњу идеја, 2001, 1947.
6. **РЕПУБЛИКА СРПСКА**. Закони. Закон о библиотечкој дјелатности, Службени гласник Републике Српске, 2016, бр.25/44.
7. **Рисојевић**, Ранко. *Правци развоја културе Републике Српске у периоду 2004-2007*. / аутор пројекта Ранко Рисојевић, сарадници Ненад Бојић, Видосава Грандић, Дијана Егић, Милорад Кењаловић, Мирослав Нишкановић, Ђорђе Одавић, Ранко Павловић, Рајко Радановић, Раде Симовић, Ружица Шукало, Драгојла Тошић, Архив РС, Завод за заштиту споменика културе и природног наслеђа. – Бања Лука: Министарство просвјете и културе Републике Српске, 2004 (Лакташи : Графомарк). – 100 стр; 22 cm
8. **Рисојевић**, Ранко. *Пројекти дигитализације у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске* / Ранко Рисојевић, str. 43-54 у: Библиотекарство Српске : часопис из области библиотекарства и библиотечко-информационе дјелатности = Librarianship of Srpska / главни и одговорни уредник Алекса М. Алаџић. – Год. 1, бр. 1 (2008) - . – Вишеград : Друштво библиотекара Републике Српске, 2008 - . 22 cm ISSN: 1840-4030
9. **Рисојевић**, Ранко. *Сто година Кочићевог „Развитка“* / Ранко Рисојевић у: РАЗВИТАК : 1. јануар 1910. / уредник Ненад Новаковић. – Фототипско изд. – Бања Лука : Бесједа : Народна и

- универзитетска библиотека Републике Српске, 2009. (Бања Лука : Графид). – 204 стр.; 23 cm
10. **Шмуља**, Вања. *Посебни фондови Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске / Вања Шмуља, Јелена Јањић, Биљана Папић*. – 1. изд. – Бања Лука : Народне и универзитетска библиотека Републике Српске, 2013 (Бања Лука) : Графид). – 43. стр. : фотогр. ; 21 cm
  11. **Шмуља** Вања. *Стара књига у легату Душана Ј. Тоновића / Вања Р. Шмуља*, стр.180-192 у: СТРУЧНО-научни скуп Библионет (12 ; Нови Сад : 2018) Рукописна и стара штампана књига: зборник радова / XII стручно-научни скуп Библионет 2018, Нови Сад, 7-9.јуна 2018; [уреднице Душица Грбић, Светлана Вучковић, Александра Драпшин; превод с руског Слађана Субашић, превод с мађарског Петер Хајнерман; превод резимеа Оливера Кривошић]. –Београд : Заједница матичних библиотека Србије ; Нови Сад : Библиотека Матице српске, 2018 (Нови Сад : Artprint media). / 342 стр. : илустр. ; 24 cm
  12. **Народна** и универзитетска библиотека Републике Српске <http://nub.rs/biblioteka/o-biblioteci/organizacija/nacionalna-edinica/centar-za-digitalizaciju>
  13. **Шарић**, Мирела. *Народна и универзитетска библиотека Републике Српске / Мирела Шарић, Татјана Дуновић*. - http://casak-dis.rs/elektronska_izdanja/Gb17/msaric-tdunovic-nubrs.pdf

Електронски извори

1. <https://nub.rs/biblioteka/o-biblioteci/organizacija/nacionalna-edinica/centar-za-digitalizaciju/>
2. https://wikipedija.org/sr/bosanska_vila
3. <https://nub.rs/zbirke/posebne-zbirke/stara-i-rietka-kiga/>
4. <https://nub.rs/pretrazivanje/digitalne-zbirke/>

THE COLLECTION OF OLD AND RARE BOOKS OF THE NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: The collection of old and rare books of the National and University Library of the Republic of Srpska is special and represents the preciousness of this institution. It is placed according to the format. Most of the bibliographic material is described and searchable in the cobiss.rs database. The most important purpose and role of this collection is to preserve and protect our and foreign literary and cultural legacy. Old and

rare books, according to the Law on Library and Information Activities ("Official Gazette of the Republic of Srpska", no. 4/16) belong to movable cultural property and are a specially guarded and protected part of the book collection, which is used only in the reading room of special collections. According to the aforementioned law, old library material is time-specified for the Republic of Srpska and consists of manuscripts, handwritten and printed books produced until the end of the 19th century, as well as rare books, certain copies of periodicals and other rare library material produced in the 20th century. The fund contains books in Latin, Church Slavonic, Russian, Serbian, Polish, Slovenian, French, German, English and oriental languages (Arabic, Turkish and Persian). The collection also includes a small number of manuscripts and several miniature books. The collection also includes periodicals that have been digitized and are therefore available to all users.

Keywords: Old and rare book, National and University Library of the Republic of Srpska, cultural history.
